

מאוצרות הפרשה

למשך שבוע נוסף. (ומתוק האור)

כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי (לא, יז)

וקשה מדוע כאן כתוב רק שמים וארץ, ואילו בפרשת יתרו כתוב כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ את הים ואת כל אשר במ. למה כאן התעלם מהים? וי"ל דאיתא בירושלמי בע"ז שאלכסנדר מוקדון לקח נשר עלה עליו ועף יחד אתו לשמים עד שראה את כל העולם ככדור ומשם צייר שהוא עצמו מחזיק בכף ידו את כל העולם חוץ מהים, ואומרים המפרשים על הירושלמי שאת הים הוא לא צייר כי גם הגויים מודים שאת הים הקב"ה עשה. והנה כאן ברש"י פסוק יג את שבתותי תשמרו כי אות היא בני וביניכם לדעת כי אני ה', כתב רש"י שהכוונה היא שהאומות ידעו כי אני ה'. וכיוון שכאן זה הולך על ידיעת האומות הרי הם כבר יודעים שהקב"ה עשה את הים, אז מה שצריך ליידע אותם זה רק שה' עשה גם את השמים והארץ.

וירא העם כי בושש משה לרדת מן ההר ויקהל העם כל אהרן ויאמרו אליו קום עשה לנו אלקים וגו' (לבא)

סיפר המוהל הרב גלבר, בצעירותי למדתי ועשיתי שימוש אצל המוהל המומחה הרב שלמה מילר מפ"ת, אשר רבים רצו שימול את בנם, והיה רץ מברית לברית על מנת להספיק למול ולהכניס עוד ילד יהודי בבריתו של אברהם אבינו. באחד מהימים העמוסים בעקבות עיכוב באחת מהבריות איחר לברית אחת, לאחר הברית העירו לו הנוכחים על שאינו עומד בזמנים ומאחר, ענה להם בלשונו החרפה, בגלל אנשים כמכם נעשה העגל... נבהלו האנשים, בגללנו? אמר להם הרב מילר, גם אותם אנשים שהמתינו למשה רבינו אם לא היו כ"כ דייקנים וקפדנים על הזמן והיו ממתנינים למשה רבנו כל מעשה העגל לא היה נעשה. (מדשן ביתך)

למה יאמרו מצרים לאמר ברעה הוציאם להרג אתם בהרים (לב, יב)

מובא בספר "דרך שיחה" בשם רבי חיים קניבסקי זצ"ל: לכאורה – כך הקשה – לא מובן מדוע דוקא "בהרים", ואם רוצה להרגם – למה לא יהרגם במצרים?

ובאר על פי הכתוב במלכים א (כ, ג): "ועבדי מלך ארם אמרו אליו אלקי הרים אלקיהם על כן חזקו ממנו ואולם נלחם אתם במישור אם לא נחזק מהם". כלומר, כביכול חזקו של אלקי ישראל הוא ב"הרים" דוקא, ואנו נלחם עמם במישור. זה גם מה שאמר כאן משה רבנו: רבש"ע, האם רוצה אתה שיאמרו עליך שהנך חזק דוקא "בהרים", ועל כן הנך הורג אותם שם?! הנח להם להכנס לארץ ישראל!.

ובהזדמנות אחרת ביאר, כי בחז"ל על המקום מובא, שב"הרים" הכונה להר סיני, שלא קימו את מצוות התורה שניתנה להם בהרים. וזה שאומר הכתוב "להרוג אותם בהרים" – על אשר לא קימו את התורה שניתנה בהר. (לאור הנר)

וידבר ה' אל משה לאמר כי תשא וגו' זה יתנו מחצית השקל (ל, יא-יג) יש לעיין מה טעם כתב לאמר, הרי זה לא דין לאמר אלא דין לעשות? וי"ל, אומר רבי משה דרשן במסורת הברית: ע"פ מה דאיתא בירושלמי שקלים ג ב, שכאשר התורם נכנס לתרום שקלים לצורך קרבנות ציבור הוא צריך לדבר בפיו מהרגע שנכנס עד שייצא כדי שלא יחשדוהו שנתן ממעות הלשכה בתוך פיו. ולפי"ז י"ל וידבר ה' אל משה לאמר שיאמר כל הזמן בשעת הנתנה.

וירא העם כי בושש משה לרדת מן ההר ויקהל העם על אהרן ויאמרו אליו קום עשה לנו אלקים אשר ילכו לפנינו (לבא)

בקשת ישראל מאהרן לעשות להם אלקים מעוררת שאלה, שכן אם סבורים שבכחו לעשות אלקים במקום משה, מדוע אינם ממנים אותו עצמו כמנהיג עליהם?! את התשובה לכך ביאר ה"אור שמח" על פי מעשה שארע לו. הדבר היה כאשר היה בבאיאליסטוק עמדה הקהלה המקומית למנות רב חדש. שמות שונים של מועמדים לתפקיד החשוב עלו וירדו, ובין השאר עלה גם שמו של רבי מאיר שמחה מדוינסק, אולם בציבור היו שהתנגדו למועמדותו והמשיכו לחפש מועמד אחר, שאינו מוכר כל כך. תכונה זו ראינו כבר במעשה העגל – אמר על כך ה"אור שמח" – מעדיפים אנשים להעמיד עגל בראשם, ובלבד שלא למנות מישהו שהם כבר מכירים... (לאור הנר)

מחלליה מות יומת (לא, יד)

הירושלמי בשבת מביא מעשה על ר' חייא שראה אחד תולש עשב בשבת. הלך למחר וכתב לו מחלליה מות יומת. וקשה למה המתין למחר ולא הלך לומר לו מיד? וכן למה למחר כתב ולא הסתפק באמירה? וי"ל, אומר הגאון ע"פ מגילה כד. דאיתא שם שרבי חייא קרא לאות ח ה ובמקום וחיכיתי קרא והיכיתי. ולכן אם רבי חייא היה אומר להם מיד זה היה נשמע מחלליה מות יומת, ולכן חיכה למוצ"ש ואז כתב.

לעשות את השבת (לא, טז) חז"ל מרבים לשבח את שומרי השבת ובין השאר אומרים (שבת קיט): כי כל השומר שבת ואומר ויכלו

מעלה עליו הכתוב כאלו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית. מקשה על כך ה"אור החיים" הקדוש: איך אפשר להכנס לשותפות לאחר שהבריאה כולה הסתיימה? הלא שותף אמיתי מגיע בתחילה! אלא, שהקב"ה ברא את העולם למשך ששה ימים בלבד, וכל שבת נותנת את הכח לבריאה להחזיק מעמד לשישה ימים נוספים. יוצא, אפוא, שבכל שבת נברא העולם מחדש, וכך השומר שבת נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית!

לפי זה – מוסיף ה"לחם מן הטף" – נבין את האמור בשמות (לא, טז): "ושמרו... ישראל את השבת לעשות את השבת", מדוע כפל הכתוב: 'את השבת' פעמים, ולא כתב "ושמרו... ישראל את השבת לעשות אותה"? לפי דברי ה"אור החיים" יובן הדבר, שכן כתוצאה מכך שבני ישראל שמרו "את השבת", הם זוכים לקיים את העולם לשבוע נוסף, וזהו "לעשות את השבת", שעל ידי כך יש לעולם כח להחזיק מעמד

סוד ידיעת התורה!

והלחת מעשה אלהים המה והמכתב מכתב אלהים הוא חרות על הלחת (ל"ב, ט"ז)

בפסוק זה מבואר, כי הכתב היה חקוק בלוחות, ולא רק כתוב על גביהם. ולכאורה יש להבין: לשם מה נדרש הדבר? מדוע היה צורך לחקוק את הכתב, ולא היה די בכתיבתו? הא ניחא כאשר מדובר על בשר ודם הכותב – ישנו חשש כי ימחק הכתב ברבות הימים... אולם כאשר מדובר על כתב מעשה ידיו של הקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו – הרי לבטח לא היה שייך חשש זה, ומדוע אפוא נחקק הכתב? כידוע, לעת זיקנותו של הגאון רבי דוד מקרלין זיע"א, בהיותו קרוב לגיל תשעים – סבל לעיתים משכחה. באחד הימים, נכנס אל ביתו של רבי דוד משולח בעת שהיה שקוע בלימודו. במשך כמחצית השעה עמד המשולח לצידי של רבי דוד, אשר כלל לא הבחין בנוכחותו. רק לאחר המתנה ממושכת – הבחין רבי דוד באורח, מיהר ליתן לו שלום ולדרוש אודות שמו והמקום ממנו בא, אולם לפתע שקע שוב בלימודו ושכח לחלוטין שעומד לצידי מאן דהו...

כן, למשך מחצית שעה נוספת, אחריה התנער שוב רבי דוד משיקיעותו, ושוב נתן לו שלום ושאלו לשמו ומאין בא, כאילו לא שאל זאת מעולם. גם הפעם, לאחר רגע או שניים – שב רבי דוד ושקע בתלמודו, למשך כמחצית שעה נוספת, לאחריה שוב חזר על עצמו המחזה מתחילתו... המשולח, שיער כי הסיבה לשכחותו של רבי דוד נעוצה בזיקנותו המופלגת, וכמובן לא אמר מאומה. אולם רבי דוד הבחין בהבעת פניו, ומתוך כך הסיק את אשר אירע ואמר: "לבטח, כבר שאלתיך לשמך ואודות המקום ממנו באת. אתה בוודאי מסיק, כי הדבר נובע מזקנה, ואכן, הצדק עמך... בשל הגיל המופלג אליו זיכו אותי משמים להגיע, אני שוכח מעט פה ושם... אולם דע לך: את ענייני העולם – אני לעיתים שוכח... אולם בכל הנוגע ללימוד התורה – אני זוכר היטב כל מה שלמדתי בהיותי בן שש עשרה! אינני שוכח מאומה!". כאשר שמע מרן ה'חפץ חיים' את הדברים, הוא התפעל באופן יוצא דופן, וכשנתיים לאחר אותו מעשה, כאשר הסתלק רבי דוד לבית עולמו – שלח במברק את הסיפור והורה לספרו בהספדו של הגאון.

לימים, כאשר סיפר אודות כך הגאון רבי דוד פוברסקי זצ"ל, הסביר את פשר התפעלותו של ה'חפץ חיים' ואמר: "את עצמו, האדם לעולם אינו שוכח, וזה היה סוד זכרונו של רבי דוד... התורה לא היתה חיצונית לרבי דוד, אלא חלק ממהותו, ולפיכך, הוא לא היה מסוגל לשכוח אותה חרף זיקנותו המופלגת!". הרי לנו, כי אדם שהתורה חקוקה בו – לא ישכחה לעולם! ומכאן, תשובה לשאלתנו: שכן בכך שנחקקו הדיברות על הלוחות ולא נכתבו על גביהן, נרמז לנו סוד ידיעת התורה וקיום הלימוד. מי שרוצה שתלמודו יתקיים בידו ולא ישתכח ממנו – צריך לעמול בכדי שהתורה תהיה חקוקה בעצמותיו, חלק בלתי נפרד ממנו. או אז ממילא לא תשתכח לעולם! (מתוך "ללמדך" מאוצרותיו של הרב מרדכי פרוינדליך זצ"ל)

פינת ההלכה

מעשה באדם שחילק כסף לצדקה מתוך שכרות בפורים?

שאלה: מעשה באדם שהשתכר ביום הפורים וקיים מצות עד דלא ידע בהידור, וכטוב לבו ביין החל לחלק כסף וקיים כל הפושט יד נותנים לו ביד נדיבה ובפורנות שלא כדרכו. והמקבלים תוהים האם מותר להם להשתמש בכסף שקיבלו או שעליהם לחכות שיפוג יינו ולהחזיר לו את הכסף? **תשובה:** הגאון הגדול רבי חיים קניבסקי זצ"ל אמר שאם היה שיכור כלוט לא זכו המקבלים בכסף, ועליהם להודיע לנוותן לאחר שיתפכח מיינו שנתן להם כך וכך ואם יתרצה בדיעבד ישאירו את הכסף אצלם ואם לאו חייבים להחזיר לו את הכסף שקיבלו. וכן הסכימו הגאונים רבי נפתלי נוסבוים, רבי שמאי גרוס, רבי מנדל שפרן, רבי יצחק כץ שליט"א. ואמר הגר"מ שפרן שאסור לבקש צדקה מאדם שנמצא במצב כזה, ומי שעבר וביקש חייב להחזיר לו את הכסף, ורק אם כבר נשתמש בכסף יבקש ממנו שימחול לו על מה שנשתמש שלא כדין, ואם ימחול. וכן אמר לי הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א בשם מו"ח הגר"ש אלישיב זצ"ל. והגאון רבי חיים מאיר וואזנר זצ"ל כתב לי: מי ששותה בפורים ועי"ז מחלק מעותיו ללא הגבלה יש חשש גזל כשוטה המאבד מה שנותנים לו ולכן יראי ה' לא יקבלו מתנות אביונים אם אינו שולט מחמת שכרותו על ממונו, ויבררו זאת לפני שיקבלו הממון. והגר"ש גרוס הדגיש שדוקא אם היה שיכור כלוט שאינו יודע כלל מימינו ומשמאלו, אבל אם לא הגיע לדרגת שכרות כזו, אע"פ שהיה בגילופין, מתנתו מתנה. והראה לי שמפורש בן בשו"ע חו"מ סימן רלה סכ"ב: השכור, מקחו מקח וממכרו ממכר ומתנותיו קיימות. ואם הגיע לשכרות של לוט, והוא העושה ואינו יודע מה עושה, אין מעשיו כלום והרי הוא כמו השוטה. והגאון רבי משה שאול קליין שליט"א אמר שאם נתן כפי השיעור שרגיל לתת תמיד אין צריך לחוש שעשה זאת מחמת שכרות ואין צריך להחזיר לו ולהודיעו. אולם אם רואים שהוא נוהג בפורנות שלא כדרכו יש להחזיר לו את הכסף או להודיעו ולבקש ממנו מחילה. והגר"י זילברשטיין הוסיף שאדם שנוהג תמיד בקמצנות ואינו נותן צדקה כשיעור שהוא מחוייב מדינא, וכעת בפורים מתוך שכרותו נתן צדקה, אין צריך להודיעו כלום. דאדם כזה ראוי לכופו ליתן צדקה כפי יכולתו, אלא שאין אנו כופין כיום על הצדקות, אולם אם אירע שנתן מחמת שכרות הרי מן השמים כפוהו לעשות כדינו וליתן לצדקה, ואין צריך להחזיר לו כלום]. וכעין זה שמעתי מהגאון הגדול רבי נסים קרליץ שליט"א. והגאון רבי יעקב מאיר שטרן שליט"א השיב שאי אפשר לקבוע מסמרות בחיוב נתינת צדקה ולהוציא מאדם כסף שלא מדעתו, ומכיון שנתן שלא מדעתו שהיה שיכור כלוט אין זו נתינה כלל, והמקבל חייב להחזיר לו את הכסף או לבקש ממנו מחילה. והביא ראייה לדבריו ממש"כ הפתחי תשובה ביו"ד סימן רמ"ח סק"ג וז"ל: ועיין בתשובת נו"ב תניינא חלק יו"ד סי' קנ"ח שנשאל אשה שיודעת שבעלה מקמץ בנתינת צדקה לפי העושר ויודעת שבעלה מקפיד אם מותר לקבל ממנה, והשיב, דגזל גמור הוא וחלילה לקבל ממנה ואף שב"ד כופין הצדקה מ"מ מי שם האשה לשופטת ואשה פסולה לדון וגם לב"ד אין רשות ליקח ממנה בלי ידיעתו, ע"כ. (וישמע משה)

חידה שבועית

שני יאביב נכנסים לכינה וצולקים בקול גבול על נצילאנאיהם זמלתא באתה. אנה מאנין זמיתא אז. שני יאביב יתקו אחיהם זמלתא. שני יאביב נצילא זמסר כפה על זמלתאיהם. אלא היה אז גבול אנה. זמנתא שפליבס אינם זמלתאיהם, איך כה ייגבן?

תשובה לחידה פר"ש: מובח הנחושת היה ממולא באדמה, ובכל חניה היו ממלאים אותו מחדש באדמת המקום (רש"י, לג). תשובה לחידה: המרדכי.

מזל טוב

מרכז העיר: משפחות פוקסמן – רדליך להולדת הבן הנכד משפחת פלג להולדת הבן משפחת באך להולדת הבן משפחות מנדלסון-טובין להולדת הבן הנכד משפחת שילר להולדת הבן משפחות קולובסקי להולדת הבן **גני הדר-עמישב:** משפחות רבר – שרגאי להולדת הבת הנכדה משפחות רוזנברג – פינקל להולדת הבן הנכד משפחות קוזניץ-צוויק להולדת הבן הנכד משפחות וקסלר לנשואי הבת הנכדה משפחת הקלמן לנשואי הבת

פטרונות לחידות והודעות לשמחות ניתן לשלוח עד יום שני בפקס: 037608833 או למייל a7608833@gmail.com

היחידה לתרבות חרדית
מינהל שירותי קהילה

